

«CAN MARFÀ»

GAIETÀ MARFÀ I GUANYABENS, establert a Mataró ja l'any 1815, fabricava mitges i mitjons, disposava de deu telers i estava situat al carrer del Pou d'Avall. Atenia el mercat interior i a través de comerciants catalans establerts a Mèxic enviava gènere a Amèrica. És interessant de ressaltar que destacava per la qualitat dels seus productes, bàsicament mitges de seda. Es casà amb Teresa Baladia, germana del filador mataroní Jaume Baladia i tingué dos fills, Gaietà i Llorenç Marfà i Baladia, que de joves veieren morir el pare. El 1826 la vídua, Teresa Baladia, es casà en segones núpcies amb Miquel Surià, també mitger com el primer marit. Teresa regentà durant anys els dos negocis semblants, el del primer marit Gaietà Marfà i el del segon, que girava a nom de Marfà-Surià. El fill gran de Gaietà Marfà i Teresa Baladia, Gaietà Marfà i Baladia, de jove emigrà a Cuba per treballar amb el germà del seu pare, Jaume, que residia a L'Havana. Al cap d'uns anys tornà a Mataró, i es donà d'alta de contribució industrial l'any 1851 com a mitger, amb fàbrica situada al Camí Ral, núm. 82. Malgrat haver-se trobat aquesta data com la d'alta de contribució, creiem que estava establert abans, ja que els seus successors donaven els anys quaranta del segle XIX com a data d'inici de les seves activitats.

El 1877 s'organitzà a Barcelona una exposició en la qual participaren diversos industrials mataronins. Es féu en motiu de la inauguració de la Universitat de Barcelona, i hi assistí Alfons XII. Gaietà Marfà i Baladia hi fou present. Aquell any l'empresa obtingué el privilegi d'introducció d'un procediment que consistia en tint i aprest per donar als teixits de punt de cotó l'aparència dels de llana. Una còpia del document signat per Alfons XII, de data 13 d'agost de 1877, i registrat en el «Conservatorio de Artes», de data 12 de setembre del mateix any, amb el número 5578, és en poder de la nostra Associació.

Era l'època que comencen a agafar importància a Mataró els industrials del gènere de punt, i poc a poc aniran perdent implantació els filadors. En aquells anys obrí magatzem al passatge de la Pau a Barcelona, i el 1874 posà en marxa una nova fàbrica al carrer de les Figueretes, de Mataró, construïda de nova planta, i inclús va instal·lar també una filatura de cotó per subministrar la primera matèria a la fàbrica de gènere de punt. Finalment, morí el 1881. Quant al seu germà Llorenç, es dedicà al comerç. L'empresa va passar a anomenar-se Vídua i Fills de Gaietà Marfà i, posteriorment, Fills de Gaietà Marfà, Societat en Comandita.

Gaietà Marfà i Baladia tingué dos fills, Gaietà i Emili Marfà i Artigas, que l'any 1896 varen traslladar la filatura de Mataró a Santa Eugènia de Ter, prop de Girona, aprofitant l'aigua de la sèquia Monar que desguassa a l'Onyar al seu pas per Girona. La fàbrica Marfà era una de les poques que disposava del cycle sencer de la producció, des de la filatura als acabats. Obriren despatx a la Gran Via de les Corts Catalanes, núm. 246 de Barcelona, però un parell d'anys abans d'acabar el segle fou traslladat al carrer Balmes, núm. 26, davant de la Universitat. Gaietà residia a Mataró i Emili a Barcelona, i moriren l'any 1904 i 1903, respectivament.

És l'època de major esplendor de la societat, que amb la filatura de Santa Eugènia de Ter i les dues fàbriques de Mataró ocupen un total de 1.500 treballadors. La de Mataró moguda a vapor, i la de Santa Eugènia aprofitant la força hidràulica de la sèquia Monar. Val a dir que en general produïen gènere de punt de baix preu.

En morir els dos germans, trobem la denominació de Hijos de Marfà, Sociedad en Comandita. És l'època d'expansió, quan trobem en data 28 de desembre de 1906 els plànols de la fàbrica situada entre els carrers del Ravalet, Jorge Juan (popularment conegut com de «Les Rates») i Colon, ubicació definitiva de l'empresa, que ha persistit fins als nostres dies. Finalment, a partir de 1931 l'empresa adquireix la denominació que va perdurar fins al seu tancament, canviant el nom i transformant la societat en comandita en anònima: Industrial Mataró Gerona, S.A.

L'immoble, avui dia de propietat municipal, disposa de protecció categoria «A», que equival a no poder efectuar cap modificació, respectant tant l'interior com l'exterior dels edificis.

L'Associació Promotora de la Fundació Jaume Vilaseca ha posat de fa anys tots els seus anhels perquè sigui la ubicació del futur MUSEU DEL GÈNERE DE PUNT DE MATARÓ, i en aquest sentit ens consta que es treballa des de l'Ajuntament de la ciutat.

ELS ESCOLARS VISITEN EL MUSEU

Poc abans de l'estiu, l'Associació va iniciar les visites escolars al nostre Museu, en un intent que el nostre fons serveixi per completar el cycle formatiu de les escoles de Mataró, tal com ja es ve fent des d'altres museus i centres culturals.

Producte de les gestions portades a terme i a petició de l'Escola Pública Rocafonda, situada al carrer Ciutat de Tàrraga del barri de Rocafonda, ens varen visitar dos grups de cinquè de primària, format per vint-i-cinc alumnes cada un, que van ser atesos pel nostre col·laborador Sr. Carles Viladevall, que d'una forma planera els va fer explicacions a peu de màquina, que en alguns casos posava en marxa. Finalment, els components del grup passaren un per un per una màquina en funcionament, dotada d'una lupa de certes dimensions que els va permetre de comprovar com feia el punt.

Els acompanyaren els professors Nico Guanyabens, Isabel Arenas i Carme Maltas. Posteriorment, la visita va quedar reflectida en l'exposició que habitualment fa l'escola i que recull les activitats dutes a terme durant el curs.

BUTLLETÍ

MUSEU DEL GÈNERE DE PUNT

NÚMERO 0

Desembre 2000

EDITORIAL

Teniu a les mans el primer Butlletí de l'Associació Promotora de la Fundació Jaume Vilaseca - Museu de Maquinària per al Gènere de Punt.

Aquest butlletí, que tindrà una periodicitat trimestral, té com a principal objectiu divulgar totes les activitats que va realitzant l'Associació: exposicions, entrades de noves màquines, noves peces de punt, documents, material bibliogràfic, fotografies, etc.

Sempre hem entès que l'Associació havia de treballar per construir un Museu per a tota la ciutat, i el patrimoni que avui tenim de fet s'ha anat construint amb la col·laboració de moltes persones de la ciutat, la comarca i el País. Per això ens sentíem amb l'obligació d'explicar el que es va fer i com es va fer.

Potser, el que teniu a les mans, és un pas més d'aquesta tossuderia, que farà possible que aquesta il·lusió, que és de tots, es pugui consolidar i concretar en el lloc adient, que permeti perpetuar la memòria que el Gènere de Punt ha representat i representa encara per a la l'economia i el creixement de la nostra ciutat, i ajudi a entendre el fil de la història de la ciutat a les futures generacions, ja que només entenent els nostres orígens podem arrelar-nos i construir.

EL XERRIC JA TORNA A XERRICAR

L'11 de juliol passat va tenir lloc a la nostra seu la inauguració de l'emblemàtic teler «Xerric», amb l'assistència i parlament de la regidora de Promoció Econòmica, Sra. Pilar González, del president de Caixa d'Estalvis Laietana, Sr. Antoni Bonamusa, i del president de la nostra Fundació. L'acte va comptar amb nombrosa assistència.

Amb el suport de

CAIXA LAIETANA

EDITA: ASSOCIACIÓ PROMOTORA DE LA FUNDACIÓ JAUME VILASECA
Baldomer Vila, 9 - Tel. 93 799 33 97
08303 MATARÓ
Periodicitat quadrimestral
Dip. Leg.: B-51.113-2000
Imprimeix: Copisteria Castellà. Pujol, 40. Mataró

SUMARI

Editorial	1
El Xerric ja torna a xerricar ...	2
Els nostres pintors	3
Què hi ha de nou?	3
Can Marfà	4
Les escoles visiten el Museu ...	4

EL XERRIC JA TORNA A XERRICAR

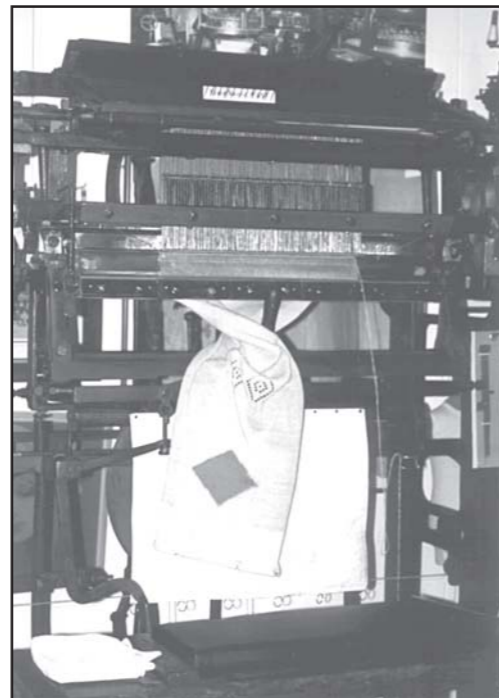
El passat 11 de juliol va tenir lloc a la nostra seu la inauguració de l'emblemàtic teler «Xerric», amb l'assistència i parlament de la regidora de Promoció Econòmica, Sra. Pilar González, del president de Caixa d'Estalvis Laietana, Sr. Antoni Bonamusa, i del president de la nostra Fundació, Sr. Pere Vilaseca. L'acte va comptar amb nombrosa assistència.

Després dels respectius parlaments, el professor Miquel Soler va passar a fer una amena explicació del complicat teler, i també va demostrar com es treballava utilitzant mans, peus i tot genolls.

Per comprendre millor la importància i la procedència de l'esmentat teler, ens hem de remuntar a la primera màquina per fabricar gènere de punt, que fou inventada per William Lee l'any 1589, a la localitat anglesa de Nottingham. El primer teler per produir mitges de punt va tenir una influència decisiva en el futur de la indústria del gènere de punt. La màquina presentava una estructura de fusta i una fontura¹ metàl·lica, que es movia per l'accionament del teixidor.

Per comprendre millor la importància, ens hem de remuntar a la primera màquina per fabricar gènere de punt, que fou inventada per William Lee.

El primer teler de punt va topar amb fortes dificultats d'aplicació en el seu país d'origen, atès que la seva reina, Isabel I, es negà a concedir-li la patent d'introducció i que els teixidors manuals, que el consideraven un instrument de competència deslleial, hi oposaven una forta resistència. Davant les dificultats que va tenir a Anglaterra per difondre el seu invent, William Lee, el seu germà i sis operaris travessaren el canal de la Mànega cap a Rouen (França) per posar en pràctica la fabricació de mitges de punt en teler, gràcies a la concessió feta pel rei francès Enric IV. L'expansió que se'n féu va ser extraordinària fins ben entrat el segle XIX.

L'accionament del teler quadrat requeria esforç físic i gran habilitat per part del teixidor, que passà a esdevenir un treballador altament qualificat. Jaume Cruixent ens detalla el treball del teixidor, ...«se requería la acción de las manos, los pies e incluso de la cabeza del tejedor, que ocupaba una incómoda posición al estar sentado dentro del telar, a lo que le llamaban «estar en jaula», eran muchos los movimientos que debía ejecutar para accionar los mandos, tirantes, pedales, palancas, guía-hilos, rodillos, etc., valiéndose de manos, rodillas y pies, utilizando incluso la frente para mover la prensa».

A Catalunya fou conegut pel XERRIC, a causa del grinyol emès per la platina a cada passada.

Com podem imaginar aquesta màquina, que ja no s'usa, ha donat la base per a totes les altres màquines que successivament han perfeccionat aquesta indústria. Dels progressos mencionats va néixer el teler que a Catalunya fou conegut pel XERRIC, a causa del grinyol emès per la platina a cada passada. Amb tota seguretat aquest teler, propietat de l'Associació, es construí a Olot l'any 1857.

El teler va ser restaurat bàsicament amb l'esforç del Sr. Emili Albo (membre de la Junta de l'Associació) i del Sr. Miquel Soler (professor jubilat de l'Escola de Teixits de Punt de Canet de Mar). Fou adquirit com a ferralla en un antiquari d'Olot pel Sr. Jaume Vilaseca i, gràcies a l'esforç important de tots, ha estat possible la seva reconstrucció fins aconseguir fer-lo treballar.

¹ Conjunt de diverses agulles de gènere de punt fixades en un sol bloc de plom.

Els nostres artistes

Són molts els artistes que han cedit una de les seves obres al fons de l'Associació. Obres, sempre relacionades amb el Gènere de Punt. Aquesta vol ser una iniciativa per relacionar dos móns ben arrelats al Maresme i a la ciutat: l'art i la indústria tèxtil. Des d'aquestes línies, anirem comentant artistes o quadres que han arribat a la Fundació, i així animar tots els pintors professionals a fer alguna obra relacionada amb el tema...

ALBERT ALÍS

Mataró, 1961.

L'any 1981 l'ALBERT ALÍS fa la seva presentació com a pintor professional amb una exposició al Museu Municipal de Mataró, on es pot apreciar el fruit dels estudis realitzats amb Pablo Mañé, Raúl Capitani i J. Martí-nez Lozano, havent ja obtingut reconeixement amb dos primers premis de pintura (Ceuta 1975 i Mataró 1976) i un segon de dibuix (Barcelona 1976).

A partir d'aquest moment i amb un seguit d'exposicions, concursos i altres activitats, s'aferma la seva trajectòria professional. A cavall de les dècades 80-90, l'obra d'ALÍS ofereix un nou aspecte del paisatgisme, tot fent abstracció de les tonalitats clàssiques i habituals amb una concepció abstracta que fa de la llum el veritable protagonista.

Aquest expressionisme vital el porta a obtenir el premi «Isern i

Dalmau» de Pintura Jove a la Sala Parés (Barcelona 1989) i diversos premis al concurs «Vila de Palamós» (1989, 1990, 1991 i 1993), inclòs l'Extraordinari de la Crítica (Palamós 1995). La seva trajectòria d'aquarel·lista és reconeguda amb el premi «J. Martínez Lozano» a la «V Biennal de Pintura Jove» de la galeria Anquin's (Reus 1991), que comporta l'ingrés d'una obra al Museu de l'Aquarel·la de Llançà, i el Primer Premi d'Aquarel·la «Vila de Palamós» (1994).

Actualment, l'obra d'Albert Alís ens ofereix una visió peculiar del món i de la pintura fent expressius els espais, suggerint amb les formes i evocant amb el color, tot sota el signe de la sobrietat. El pintor entén el quadre com una conversa: quan està tot dit, una paraula de més —una pinzellada de més— distorsiona el missatge.

Què hi ha de nou?

EL TALLER DE MANYERIA

Recentment, i en virtut del document signat el dia 28 de gener de 1997 entre Jaume Vilaseca i Bertranpetit, fundador de la nostra Associació, i el company Josep M. Bellavista i Ocerans, s'han ingressat al nostre magatzem de maquinària del carrer Dinamarca les màquines de taller procedents de la família Bellavista.

La majoria d'aquestes màquines procedeixen dels senyors Josep Bellavista Batallé i Pere Bellavista Tamareu, pare i avi del Sr. Josep Maria Bellavista.

Les màquines foren construïdes pel propi titular del negoci o per tallers de construcció de maquinària per a gènere de punt amb un llarg historial en aquest ram, que al primer terç del segle XX s'havien especialitzat en construir maquinària per a taller, ja sigui de foradar, com és el cas de Tallers Pruna; tallar ferro, com feia Tallers Roure, amb la seva acreditada «lluro», o la fresa, construïda pel propi Josep Bellavista i Batallé.

Cal afegir un torn de marca «Gall», procedent d'un taller de construcció de maquinària de Badalona, una llimadora, una cisalla i una col·lecció d'eines de treball fetes pel fundador del negoci, ja que no hem d'oblidar que durant un llarg període de temps un manyà, després d'un llarg aprenen-tatge, estava en condicions de fer-se les seves pròpies eines.

Naturalment, en el futur Museu, que un dia que esperem no llunyà s'obri al públic, aquestes màquines tindran el seu espai.